

рекламна продукція (плакати, стенди, присвячені формуванню здорового способу життя чи толерантного спілкування, наприклад); інформація у ЗМІ про благодійні заходи за участі шкіл та соціально-педагогічні програми; інформаційна мережа Інтернет (інформаційно-пошукові сервери, спеціалізовані сторінки для вчителів і батьків тощо); усна інформація фахівців та волонтерів.

Застосування необхідних для формування превентивного виховного середовища ресурсів забезпечує “ефективне засвоєння знань, термінове відпрацювання набутих вмінь і навичок, формування важливих психологічних установок, фізичну і психологічну розрядку учнів, підвищує авторитет вихователів, покращує психологічний клімат” [3, с. 105]. Таким чином, формується позитивне світовідчуття дитини, виробляються засоби ефективної комунікації і подальшої соціальної адаптації, що дає школяреві змогу відчувати задоволення від життя та приймати навколишній світ таким, який він є.

Список використаної літератури

1. Кириченко В. І. Виховний простір: сутність і технологія створення / В. І. Кириченко, Г. Г. Ковганич // Постметодика. Превентивне виховання. – 2009. – С. 7-16.
2. Оржеховська В. М. Превентивна педагогіка : навч. посіб. / В. М. Оржеховська, О. І. Пилипенко. – Черкаси : Вид. Чабаненко Ю. – 2007. – 120 с.
3. Пономаренко В. С. Мониторинг и оценка эффективности влияния школьных профилактических программ в Украине // Повышение эффективности профилактических программ для подростков и молодежи в странах Восточной Европы и Центральной Азии. Мат. регион. конференции по профилактике ВИЧ и формированию здорового образа жизни в образовательной среде / под ред. А. А.Глазырина, Т. А.Епоян, Г. Ли, А. Ампар. – Москва : БЭСТ-Принт. – С. 102–105.
4. Школа толерантності: шлях до формування толерантного суспільства: навч.-метод. посібник. Орловська Н. М., Осатюк Н. А., Томчишина Т. П., Шенгілевич С. Г.– Чернівці – Київ : Букрек, 2012 – 504 с.

С. А. Ничкало,
м. Київ

ЗАСТОСУВАННЯ ТВОРІВ МИСТЕЦТВА АРХІТЕКТУРИ В ЕСТЕТИЧНОМУ ВИХОВАННІ ШКОЛЯРІВ

У статті розкрито питання оптимізації технологій естетичного виховання школярів, зокрема – використанню в них творів мистецтва архітектури.

Ключові слова: *технології естетичного виховання, мистецтво архітектури.*

Важливе значення естетичного виховання у становленні всебічно розвиненої, духовної, креативної особистості, корисної для суспільства і здатної до успішної самореалізації в житті, не потребує доведення. Це підтверджено як багатьма теоретичними працями, так і практичною роботою педагогів, що займаються естетичним вихованням школярів на уроках мистецтва, а також у позакласній і позашкільній формах цієї діяльності.

Розмаїття мистецтв, його видів, напрямів, жанрів, стилів, технік забезпечує таке ж розмаїття можливостей у виборі методів і технологій здійснення навчально-виховних завдань засобами музики, театру, кіно, художньої літератури,

хореографії і, звичайно ж, образотворчого мистецтва. Останнє, поряд з музикою, посідає провідне місце в системі естетичного виховання дітей і молоді.

Образотворче мистецтво охоплює традиційні види художньої діяльності з тисячолітньою історією: живопис, скульптуру, графіку, а також декоративне мистецтво; у ХХ ст. до нього долучилися художня фотографія і дизайн, в останні півстоліття – такі оригінальні й неоднозначні явища постмодерну, як інсталяція та перформанс. Кожен з них наділений арсеналом власних засобів художньої виразності, що зумовлюють особливості взаємоспрямованого процесу психологічного впливу і сприймання творів, а також відкривають перед педагогами широке поле можливостей для їх творчого використання у навчально-виховній роботі.

Що ж стосується архітектури, то слід зауважити, що її сутнісні риси виходять далеко за межі образотворчого мистецтва, до якого її зазвичай зараховують. Поєднана з ним наявністю зображення, форми, часто – кольору, ритму, пропорцій, ідейним змістом, художнім образом (у кращих своїх зразках), архітектура все ж – набагато більша, глибша, об'ємніша та вагоміша за сукупністю своїх якостей і функцій. Її головна відмінність полягає в органічному поєднанні мистецького і технологічного аспектів. Вона створює середовище існування людини, великою мірою визначає умови цього існування. Без архітектури, навіть у примітивних, первісних її формах, життя людини неможливо уявити взагалі. Її історія, яка починається з часів палеоліту, – це історія розвитку людства загалом, розвитку виробництва, економіки, суспільних відносин, становлення націй і держав, їхніх культур.

“На всіх етапах історії зодчества вирішення проблем духовності в архітектурі здійснювалося властивими для нього засобами як специфічного виду мистецтва. Характер емоційно-духовного формування споруд визначався на кожному етапі соціально-економічними, ідеологічними, естетичними факторами, а також залежав від рівня будівельної техніки і технології” [4, с. 207]. Усі великі художні стилі в історії світового мистецтва виникали, передусім, саме в архітектурному дискурсі, і вже від нього поширювалися на інші види мистецтва.

Архітектуру можна розглядати як матеріалізовану в монументальних формах інформацію про час, суспільство, людей, стосунки між ними, їхню культуру, смаки, спосіб мислення. Ця інформація не лише активно впливає на формування поведінки людей одного часу, але й пов'язує різні покоління та епохи, утворює важливу частину колективної пам'яті людства. Кращі, так звані “знакові” споруди кожної епохи втілюють її ідеали, етичні та естетичні, надаючи їм матеріальності.

Перелік функцій архітектури настільки багатоплановий, що він практично збігається з основними функціями культури. Як і культура, вона проходить через постійне оновлення, зберігаючи наступність, використовуючи досвід минулого та його спадщину. Створені архітектурою просторові структури набувають обрисів, відповідних укладеним схемам діяльності, та фіксують пов'язані з ними значення. У той же час система загалом залишається відкритою подальшим змінам, щоб задовільняти нові потреби. Поєднання нового і старого в оточенні людини, досягнутого фізичним та духовним зусиллям різних епох, становить одну з форм “пам'яті” культури, яка забезпечує неперервність її розвитку та

неповторний зміст її національних і місцевих типів. Недаремно час називають “четвертим виміром” буття культури, а, отже, й архітектури як особливого способу матеріальної фіксації культурних кодів різних епох.

Естетичні цінності архітектури впливають на те, як складається ставлення людини до життя, її ціннісні орієнтації. Організоване архітектурою оточення впливає на емоції, свідомість та поведінку людей. Естетичний вплив – необхідна частина функції соціалізації особистості, яку виконує архітектура. Втілені в архітектурі ідеї, уявлення про життя та його закономірності належать до найактивніших засобів ствердження певного світогляду та ідеології. Завдяки матеріальності творів архітектури та їхній прямій участі в життєвих ситуаціях архітектурні художні образи стають надзвичайно впливовими.

Кожна людина з моменту народження перебуває у певному архітектурному оточенні, а отже – під його впливом. Значною мірою цей вплив здійснюється на глибинному – підсвідомому – рівні людської психіки, що зумовлює його стійкість та потужність. Будинки, у якому зростає дитина, вулиця, якою вона ходить до школи, село чи місто, де вона живе, впливають на формування її характеру, поведінкових навичок, смаків, звичок, світоглядних уявлень і, загалом, системи життєвих цінностей. У цьому контексті ідея естетизації шкільного середовища набуває особливої актуальності та значущості, адже поняття “школа” у всій сукупності його значень починається саме з шкільної будівлі. Не лише перша вчителька, але й враження від будинку, поріг якого переступає першокласник, неминуче спричиняють емоційний відгук, що забарвлює особистісне сприйняття учнем школи – місця, де пройдуть важливі роки його життя.

Об’єктивний та неупереджений погляд на систему естетичного виховання у вітчизняній школі дає змогу помітити певний парадокс, що стосується мистецтва архітектури. Він полягає у суперечності між величезними можливостями впливу цього мистецтва на особистість та досить обмеженим використанням його засобів у шкільному навчально-виховному процесі. Такий стан речей актуалізує необхідність наукового обґрунтування, розроблення та впровадження технологій використання мистецтва архітектури в естетичному вихованні школярів.

Можливості застосування архітектури не обмежуються лише естетичним вихованням. Як комплексний та багатоаспектний різновид людської діяльності, вона тісно пов’язана з історією, суспільствознавством, географією, літературою, іншими науками та мистецтвами.

За архітектурними творами можна вивчати історію свого та інших народів. Перефразовуючи відомий вислів Ф. Шелінга “архітектура – музика, що застигла у просторі”, її правомірно називати й “історією, що застигла у просторі”. Давня і непроста історія нашої держави залишила матеріальні сліди у вигляді самотніх пам’яток архітектури, більшість з яких – справжні шедеври. Звернення до них посилює ефективність патріотичного виховання. Організація екскурсій, фотовиставок, пленерів, різноманітних конкурсів (наприклад, на кращий проект реконструкції знищеної споруди), за умови грамотно здійсненого педагогічного керівництва та небайдужого ставлення педагогів, розширить знання школярів про історію та культуру своєї країни, викличе особистісне емоційно-ціннісне ставлення до її надбань, допоможе відчути себе патріотом та громадянином України.

Використання творів зарубіжної архітектури сприяє розширенню загального світогляду, вихованню “планетарного мислення”, поваги та толерантного ставлення до інших народів, готовності до міжкультурних комунікацій. Нині багато дітей має можливість подорожувати, відвідувати різні країни. Ці подорожі можуть супроводжуватися цікавими завданнями, наприклад: підготувати фото- чи відеоматеріал про архітектурні споруди інших країн, їхні особливості, стилі, з подальшим демонструванням їх у школі, обговореннями, дискусіями тощо.

Архітектура – невід’ємна частина довкілля. Вона або прикрашає та доповнює його, або псує та спотворює. Тому естетичне виховання засобами творів архітектури тісно пов’язане з вихованням екологічним, з розумінням невідворотності наслідків людської діяльності та прагненням до її гармонізації з природним оточенням.

Очевидний і зв’язок мистецтва архітектури з мистецтвом слова. У багатьох творах художньої літератури не лише згадуються та описуються знаменні архітектурні споруди. Вони постають як одухотворені дійові особи, що відкривають неосяжний світ ідей та образів, апелюють до розуму, почуттів і совісті читача. Варто згадати романи двох видатних письменників: “Собор” Олеся Гончара і “Собор Паризької Богоматері” Віктора Гюго. Різні за обсягом, стилем, сюжетом, часом створення, вони дотичні глибинним розумінням феномена архітектури, її метакультурного значення.

Наведені вище приклади – це лише невеликий сегмент широкого спектру зв’язків архітектури з іншими проявами життя і творчості людини. Вони засвідчують універсальність можливостей естетичного виховання, особливо коли воно здійснюється за допомогою творів найуніверсальнішого з мистецтв – архітектури.

Список використаної літератури

1. Гидион З. Пространство. Время. Архитектура / З. Гидион. – М. : Стройиздат. 1984. – 455 с.
2. Иконников А. В. Художественный язык архитектуры / А. В. Иконников. – М. : Искусство, 1985. – 175 с.
3. Мистецтво у розвитку особистості. – Чернівці : Зелена Буковина, 2006. – 224 с.
4. Ф. С. Этюды по теории и истории архитектуры и искусства. / Ф. С. Уманцев. – К. : НИИТИАГ, 2002. – 358 с.

***К. М. Павицька,**
м. Київ*

ФОРМИ І МЕТОДИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ БАТЬКІВ ДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ

У статті розглянуто проблему взаємодії загальноосвітньої школи з батьками учнів старшого шкільного віку. Окреслено основні форми і методи роботи школи з батьками щодо професійного самовизначення старшокласників.

***Ключові слова:** школа, батьки, старшокласники, форми та методи роботи школи з батьками учнів, професійне самовизначення.*

Робота з батьками щодо професійного самовизначення старшокласників – це один із найважливіших напрямів діяльності сучасної загальноосвітньої школи. Передумовою значних досягнень у роботі школи з батьками учнів з означеної